

Taleyinə zirvəyə yol açmaq yazılmışdı

Tarzən, müğənni, bəstəkar və dirijor kimi Azərbaycan musiqi mədəniyyətində özünəməxsus yeri olan Məşədi Cəmil Əmirovun anadan olmasından 150 il ötür.

Məşədi Cəmil Əmirov Azərbaycanın mədəniyyət mərkəzi Şuşada 1875-ci ildə dünyaya gəlib. İlk təhsilini mədrəsədə alıb. Ancaq atası Kərbəlayı Əmiraslanın vəfatından sonra o, nə təhsilini davam etdirə, nə də qayğısız günlər yaşaya bilib. Kərbəlayı Əmiraslan dünyasını dəyişəndə Məşədi Cəmil on iki yaşındaydı. Altı nəfərlik ailənin yükünü anası Məşədi Yaxşı tək çəkməsin deyərək, o, təhsilini yarımçıq qoymalı olub. Kiçik yaşlarında ailəsinə kömək etmək üçün Şuşanın "Torpaq meydan"ında bişmiş noxud satıb.

Özünü oda-közə vurur, varlı ailələrdə nökrəklik, baqqal dükanlarında satıcılıq edirdi. Anası onu bir dərzinin yanına şagird qoyur ki, oğlu özünə ömürlük peşə öyrənsin. Çox keçmir ki, şuşalılar Məşədi Cəmilə mahir bir dərzini tanıyırlar.

O zamanlar da Azərbaycanın musiqi beşiyi idi Şuşa. Bu şəhərdə hər kəs yüksək musiqi zövqünə malik idi. Şuşada bənzərsiz, ecazkar səslə xanəndələr çox olduğundan seçilib fərqlənmək asan deyildi.

Məşədi Cəmil Azərbaycan musiqisinin və muğamlarının vurğunu idi. Musiqidən, muğamlarımızın inceliklərindən bəhs edən söhbətləri böyük maraqla dinləyər, arabilir özü-özünə zümzümə edərdi.

İlk dəfə Şuşa məclislərində Qaragöz Zülfüqarla çalılırdı. Azərbaycanın görkəmli musiqişünaslarından

olan Mir Möhsün Nəvvab Məşədi Cəmil Əmirovun klassik Azərbaycan muğamlarının sirlərini öyrənməsində müstəsna rol oynadı. Mir Möhsün Nəvvabın musiqi məclislərinin onun musiqiçisi kimi yetişməsində əvəzsiz yeri oldu.

Məşədi Cəmil Əmirov 1907-ci ildə Gəncə şəhərinə köçdü. Tarın mahir ifaçısı olan Məşədi Cəmil bu şəhərdə yaşadığı illərdə tədricən qarmon, kamança, skripka və pianoda ifa etməyi də öyrəndi. Gəncə məclislərində Məşədi Məhəmməd Fərzəliyevi, Məlibəyli Həmidini, Musa Şuşinski, sonralar isə Bülbülü və Seyid Şuşinskiyə müşayiət etdi.

O dövrdə şöhrəti Azərbaycanın sərhədlərini aşan sənətkarlardan biri də Məşədi Cəmil Əmirov idi. 1910-cu ildə o, bir qrup musiqiçi ilə Rıqa şəhərindəki "Qrammofon" şirkətinə dəvət edildi. Orada bir sıra muğam və xalq mahnılarını vala yazdırdı.

Məşədi Cəmil yalnız Azərbaycan musiqisinin deyil, eyni zamanda teatr sənətinin də inkişafında, təbliğində mühüm xidmətlər göstərdi. Şuşada, sonralar Gəncədə Üzeyir Hacıbəylinin opera və operettalarında "Məcnun", "Zeyd", "Kərəm", "Rza bəy" və başqa rolları məharətlə ifa etdi, teatr orkestrlərində dirijor oldu.

Musiqiyə qəlbən bağlı idi Məşədi Cəmil. Musiqi təhsili almaq arzusunda idi. Elə bu arzu onu 1911-ci ildə İstanbulla apardı. İki ilə yaxın burada təhsil aldı, Türkiyədə Azərbaycan musiqisinin təbliğatçısı oldu. Tarı sinədə çalmaq türkylilər ilk dəfə onda gördülər. Məşədi Cəmil və Azərbaycan musiqisi barədə Tür-

kiyənin "Şəhbal" jurnalında böyük bir məqalə dərc olundu.

Azərbaycan musiqi tarixində muğamları ilk nota salanlardan biri də Məşədi Cəmil Əmirov oldu. "Heyratı" muğamını 1912-ci ildə nota salaraq "Şəhbal" jurnalında dərc etdirdi.

1913-cü ildə Gəncəyə qayıdan Məşədi Cəmilin niyyəti şəhərdə musiqi məktəbi açmaq idi. Ancaq çarizm dövrünün qadağaları ona mane oldu. Musiqi məktəbi açmağa icazə ala bilməyən Məşədi Cəmil muğam kursu yaratdı. Seyid Şuşinski, Zülfü Adıgözəlov, Bülbül, Əbdürrəhman Fərəcov və başqa sənətkarlar bu kursdan bəhrələndilər.

1915-ci ildə "Seyfəlmülk" operasını yazdı. Məşədi Cəmil əsəri səhnəyə qoymaq məqsədilə bir çox sənətkarı Gəncəyə dəvət etdi. Operada gənc Səadət xanım rolunu oynamaq üçün incə səslə qız tapmaq müşkülə döndü. Axır ki, bu rol ifa etməyə Bülbül razılıq verdi.

Opera Gəncədə iki dəfə uğurla nümayiş etdirildi. Sonra Tiflisə dəvət olundular. 1916-cı il iyunun 3-də Tiflis Kozyanın teatrında səhnələşdirilən operanın quruluşçu rejissoru Sidiqi Ruhulla idi. Ope-

ra Tiflisdən sonra İrəvanda tamaşaya qoyuldu.

Məşədi Cəmil Əmirov 1921-ci ildə Gəncədə dram truppası yaratdı. İki ilə yaxın truppə Gəncə, Şəki, Qazax mahallarında musiqili dramlar, opera tamaşaları göstərdi.

1923-cü ildə Məşədi Cəmil Əmirov "Namuslu qız" operettasını yazdı. Bu əsər də Gəncədə uğurla səhnəyə qoyuldu. 1924-cü ildə "Namuslu qız" operettası ayrıca kitabça şəklində çap olundu. "Namuslu qız" operettası Şuşada, Ağdaşda, Şəkidə, Bərdədə, Zaqatalada, Ağdamda və Tiflisdə nümayiş etdirildi.

Bu müddətdə Məşədi Cəmil Əmirov Gəncədə musiqi məktəbi açmaq fikrindən daşınmamışdı. Uzun mübarizələrdən, mübarizələrdən sonra 1923-cü ildə arzusuna çatdı - Gəncədə musiqi məktəbi yaratmağa icazə ala bildi.

Bir çox istedadlı musiqiçinin zirvəyə gedən yolu bu məktəbdən başladı. Musiqi məktəbinin yetirmələri arasında sonradan məşhurlaşanlar, Azərbaycan musiqi sənətinin inkişafına böyük xidmətlər göstərənlər oldu. Onlardan biri də Məşədi Cəmilin oğlu, sonralar bəstəkar kimi məşhurlaşan Fikrət Əmirov idi.

Məşədi Cəmil musiqi məktəbində tədris deyir, eyni zamanda xalq çalğı alətlərindən ibarət orkestrə rəhbərlik edirdi. Onun böyük səylə, zəhmətlə yaratdığı məktəbin fəaliyyəti genişləndi. 1928-1929-cu tədris ilində musiqi texnikumuna çevrildi.

1928-ci ildə Gəncədə dünyasını dəyişən Məşədi Cəmil Əmirov həmin şəhərdə dəfn olunub.

Zöhrə FƏRƏCOVA,
"Azərbaycan"